

Ὁρθόδοξος Ἐνημέρωσις

«Ἐντολὴ γὰρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κινδυνευούσης Πίστεως. Λάλει γάρ, φησί, καὶ μὴ σιώπα... Διὰ τοῦτο καγὼ ὁ τάλας, δεδοικῶς τὸ Κριτήριον, λαλῶ».

(Ὁσ. Θεοδώρου Στουδίτου, PG 99, 1321)

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ «Μεγάλου Ὁχι»
ὑπὸ τοῦ Ἄτλαντος τῆς Ὁρθοδοξίας: 5.7.1439

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Ἁγίου Μάρκου Εὐγενικοῦ εἰς τὴν ψευδοσύνοδον Φερράρας-Φλωρεντίας*

Ὅπως τὴν περιγράφει ὁ ἴδιος

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου
π. Θεοδώρου Ζήση
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Εἰσαγωγικὴ σημείωσις**

1422 - 1436. Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος (γεν. 1394/95 - † 23.6. 1446) ἐγκαθίσταται στὴν Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων, στὴν Βασιλεύουσα.

• Ἐδῶ γράφει πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς περιόδου πρὶν ἀπὸ τὴν Σύνοδο τῆς Φερράρας-Φλωρεντίας, στὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται καὶ τὰ περισσότερα ὑμνογραφικὰ του κείμενα.

• Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὑποτακτικὸς καὶ πιστὸς μαθητὴς του γίνεται ὁ μέλλων Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Α΄.

1436 - 1437. Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος συμμετέχει στὶς προκαταρκτικὲς συζητήσεις σχετικὰ μὲ τὶς θεολογικὲς καὶ δογματικὲς θέσεις ποῦ πρόκειται νὰ ὑποστηρίξουν οἱ Βυζαντινοὶ κατὰ τὴν προγραμματισμένη ἑνωτικὴ Σύνοδο στὴν Φερράρα.

• Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπιτρέπουν στοὺς ἄλλους

Πατριάρχες νὰ ἔλθουν στὴν Κωνσταντινούπολι, χρειάζεται νὰ ἐκλεγοῦν ἀντιπρόσωποί τους.

- Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος εἶναι στὴν ἀρχὴ τοποτηρητῆς τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, στὴν συνέχεια τοποτηρητῆς τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ τελικά, μετὰ τὴν ἄφιξι τῆς Βυζαντινῆς ἀποστολῆς στὴν Ἰταλία, ὀρίζεται τοποτηρητῆς τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας.

- Τὸ 1437 ἀποθνήσκει ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Ἰωάσαφ καὶ ὁ

Μᾶρκος, μετὰ ἀπὸ τὶς ἐπίμονες παρακλήσεις τοῦ περιβάλλοντός του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του («μετὰ πολλῆς ἰκεσίας καὶ λόγων παντοίων... συχνῶν τε ἄλλων κάμοῦ μάλιστα»), γίνεται διάδοχός του.

1438 -1439. Συμμετέχει στὶς συνεδριάσεις τῆς Συνόδου στὴν Φερράρα-Φλωρεντία, ἀλλὰ δὲν ὑπογράφει τὴν 5ῃ Ἰουλίου 1439 τὸν Ὅρο τῆς Ἐνώσεως.

1440. Τὴν 1ῃ Φεβρουαρίου ἐπιστρέφει στὴν Κωνσταντινούπολι μαζί μὲ τὰ ἄλλα μέλη τῆς Βυζαντινῆς ἀποστολῆς.

- Ὀλίγους μῆνες ἀργότερα ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ προτείνει νὰ γίνῃ Πατριάρχης, ἀλλὰ ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ἀρνεῖται.

1. Ἄφιλοι καὶ ὑπεροπτικοὶ οἱ Λατῖνοι

ΕΙΝΑΙ γνωστόν, ὅτι ὁ Ἅγιος Μάρκος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός ὑπῆρξε πρωταγωνιστῆς καὶ ὁμολογητῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως στὴν προδοτικὴ σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας (1437-1439), τὴν ὁποία ἀκύρωσε ἢ συνείδηση τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ αἰτίας τῶν ἰδικῶν του ἀγῶνων.

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων πηγῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλοῦμε πληροφορίες γιὰ τὴν σύγκληση καὶ τὴν λειτουργία τῆς συνόδου, αὐθεντικώτερη τῶν ὁποίων εἶναι τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ Σιλβέστρου Συροπούλου, ὑπάρχει καὶ ἓνα μικρὸ ἔργο τοῦ ἰδίου τοῦ Ἁγίου Μάρκου, στὸ ὁποῖο ἐξιστορεῖ σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου καὶ ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἰδική του στάση, ποὺ κατέληξε σὲ

όλοκληρωτική διαφοροποίηση ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς Ὁρθοδόξου ἀντιπροσωπείας.

Τὸ ἔργο ἔχει τίτλο «*Ἐκθεσις τοῦ Ἀγιωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου τίνι τρόπῳ ἐδέξατο τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα καὶ δήλωσις τῆς συνόδου τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένης*»¹.

Ἀναίρεση τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ἔργου ἐπεχείρησε ὁ γνωστός ἀποστάτης Ἰωσήφ Μεθώνης².

Ὁ Ἅγιος Μάρκος μᾶς ἐξηγεῖ λοιπὸν στὴν ἀρχὴ ὅτι, ἐνῶ ἦταν ἀπλὸς ἱερομόναχος καὶ δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης, γιὰ τὸ ὁποῖο θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του ἀνάξιο, δέχθηκε τελικὰ νὰ γίνει ἐπίσκοπος καὶ νὰ ἀκολουθήσει τὸν πατριάρχη καὶ τὸν αὐτοκράτορα στὴν Ἰταλία, μολονότι ἦταν φιλάσθενος καὶ τὸ ταξίδι μεγάλο καὶ κοπιαστικό, γιὰτὶ πίστεψε στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνωτέρους του ὅτι ὅλα θὰ πᾶνε καλά, καὶ θὰ κατορθωθεῖ κάτι πολὺ μεγάλο, ἀντάξιο τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν κόπων.

Μόλις ὁμως ἔφθασαν ἐκεῖ καὶ συναντήθηκαν μὲ τοὺς Λατίνους, ποὺ τοὺς συμπεριφέρθηκαν διαφορετικὰ ἀπὸ ὅτι ἠλπίζαν, ἀμέσως ἀπελπίσθηκαν γιὰ τὸ αἴσιο τέλος τῆς συνόδου καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους εἶπε: «*Δύσκολα αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ μᾶς συμπεριφέρονται τόσο ὑπερήφανα, θὰ δεχθοῦν νὰ ἀλλάξουν κάτι ἀπὸ τὰ δόγματά τους καὶ τὰ ἔθη τους*».

2. Δὲν ἔχουν οὔτε Ἱερωσύνη οὔτε Μυστήρια

ΑΦΟΥ ἐπὶ ἀρκετοὺς μῆνες παρέμειναν ἄπραγοι, τελικῶς ἄρχισαν σὲ κοινὲς συνελεύσεις μὲ τοὺς Λατίνους νὰ συζητοῦν τὶς διαφορὲς σὲ θέματα πίστεως.

Τὸ πρῶτο θέμα ποὺ συζητήθηκε ἦταν ἡ προσθήκη τοῦ *filioque* στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἐκ μέρους τῶν Λατίνων. Κατὰ προτροπὴν τῶν ὑπολοίπων ἄρχισε πρῶτος νὰ ὁμιλεῖ ὁ Ἅγιος Μάρκος· ἀπέδωσε εἰς ἐκείνους τὴν αἰτίαν τῆς διαιρέσεως καὶ κατηγορήσε «*τὸ ἄφιλον καὶ ὑπεροπτικὸν*» τῆς συμπεριφορᾶς τους, ἐνῶ ἐκείνοι, ὅπως συνήθιζαν, ἀπολογοῦνταν, ἀνταπέδιδαν τὶς κατηγορίες καὶ ἐδικαίωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των.

Κατόπιν στὶς ἐπόμενες συνελεύσεις, τοὺς παρουσίασε τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τοὺς Ὅρους τῆς Πίστεως, ὅπου οἱ Ἅγιοι Πατέρες ἀπαγορεύουν τὴν ὁποιαδήποτε ἀλλοίωση στὸ Σύμβολο, ἀκόμη καὶ τὸ νὰ ἀλλάξει κανεὶς μία λέξη ἢ μία συλλαβή. Ἐκ-

φωνοῦν δὲ φρικτὲς κατάρεις καὶ ἐπιβάλλουν μεγάλες ποινὲς σὲ ὅσους τυχὸν θὰ τολμοῦσαν νὰ προβοῦν σὲ ἀλλαγές.

Ἄν εἶναι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί, χάνουν τὴν Ἱερωσύνη καὶ τὴν Χάρη, ἐνῶ οἱ λαϊκοὶ ἀναθεματίζονται, πρᾶγμα ποῦ σημαίνει χωρισμὸ ἀπὸ τὸν Θεό:

«Ὡστε τοὺς ἐπισκόπους μὲν καὶ τοὺς κληρικούς ἀνιέρους εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ τῆς δεδομένης αὐτοῖς Χάριτος ἀλλοτρίους, τοὺς δὲ λαϊκοὺς ὑποκεῖσθαι τῷ ἀναθέματι, τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χωρισμός».

Ἡ θέση αὐτὴ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἐρειδόμενη σὲ ἀποφάσεις Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀποδεικνύει σὺν τοῖς ἄλλοις πόσο ἄδικο ἔχουν καὶ πόσο μακριὰ βρίσκονται ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη αὐτοσυνηδησία οἱ λατινόφρονες τῆς ἐποχῆς μας, ποῦ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Παπισμὸς εἶναι Ἐκκλησία καὶ ταμιοῦχος τῆς Χάριτος μὲ ἔγκυρα τὰ μυστήρια ποῦ τελεῖ.

Καὶ μόνον ἡ αἴρεση τοῦ filioque καθιστᾷ «ἀνιέρους» τοὺς ἱερεῖς τοῦ Παπισμοῦ, στερουμένους δηλαδὴ τῆς Ἱερωσύνης, καὶ ἀλλοτρίους τῆς Χάριτος.

3. Δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Καλὴ καὶ κακὴ ἔνωση.

ΣΤΗΝ ΣΟΒΑΡΗ καὶ ἀναντίρρητη ἐπιχειρηματολογία τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἡ ἀντίδραση τῶν Λατίνων ἦταν ἀποκαλυπτική.

Ἐδειξαν καὶ ἐφανέρωσαν ὅτι δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀλήθεια:

«οὐ πρὸς ἀλήθειαν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς οὐδὲ τὸ ταύτην εὔρεθῆναι διὰ σπουδῆς τίθενται».

Ἦθελαν ἀπλῶς ἀντιλέγοντες νὰ δείξουν στοὺς δικούς τους ὅτι διαλύουν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν Ὁρθοδόξων καὶ ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι μὲ τὸ μέρος τους.

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἠθελημένη κακοπιστία ἐσταμάτησε ὁ Ἅγιος Μάρκος νὰ συνομιλεῖ· ἀπλῶς ἐπίμονα παρακαλοῦσε νὰ ἐπανέλθουν οἱ Λατίνοι «πρὸς τὴν καλὴν συμφωνίαν», ποῦ ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ὁρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Ἁγίους Πατέρες, στὴν ἐποχὴ δηλαδὴ ποῦ ὅλοι εἶχαν τὴν ἴδια πίστη καὶ δὲν ὑπῆρχαν σχίσματα:

«Ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν καλὴν συμφωνίαν ἐκείνην, ἣν εἶχομεν πρότερον καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, ἠνίκα τὸ αὐτὸ πάντες ἐλέγομεν, καὶ οὐκ ἦν ἐν ἡμῖν σχίσμα».

Ἡ θέση αὐτὴ τοῦ Ἁγίου Μάρκου ὑποδεικνύει, ὅτι μία εἶναι καὶ σήμερα ἡ ὁδὸς τῆς ἐνώσεως καὶ τῆς συμφωνίας: ἡ ἐπάνοδος στὴν κοινὴ πίστι καὶ ἡ ἐνόητα πρὸς τοὺς Ἁγίους Πατέρας. Ἐνωση ποὺ ἀγνοεῖ τὴν ἐνόητα καὶ ταυτότητα στὴν πίστι, ποὺ ἐπιδιώκεται νὰ γίνεῖ παρὰ τὶς διαφορὰς στὴν πίστι, καὶ σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων, δὲν εἶναι καλὴ, ἀλλὰ κακὴ ἐνωση καὶ συμφωνία.

Χρησιμοποιεῖ διάφορες παροιμίες ὁ Ἅγιος Μάρκος, γιὰ νὰ δείξει ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ διορθωθοῦν οἱ Λατίνοι: ἦταν σὰν νὰ ψάλλαμε σὲ κωφοὺς ἢ σὰν νὰ ψήναμε τὴν πέτρα ἢ σὰν νὰ σπέρναμε σὲ πέτρες ἢ νὰ γράφαμε πάνω στὸ νερό.

Ἀποδείχθηκε ἀνίατη ἡ ἀσθενεία τους.

3. Ἀπὸ τὴν προσθήκη στὴν διδασκαλία.

Ἀπὸ τὴν Φερράρα στὴν Φλωρεντία.

ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΙ παρεκάλεσαν στὴ συνέχεια νὰ ἀφήσει ἡ σύνοδος τὸ θέμα τῆς προσθήκης στὸ Σύμβολο, καὶ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ δόγμα, μὲ τὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος *«καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ»* (filioque), γιὰτὶ ἐνόμιζαν ὅτι θὰ ἀπεδείκνυαν πῶς ἡ διδασκαλία εἶναι ὑγιής, καὶ ἔτσι θὰ ἐκάλυπταν καὶ τὸ τόλμημα τῆς προσθήκης.

Οἱ Ὀρθόδοξοι δὲν ἐδέχοντο στὴν ἀρχὴ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν διδασκαλία, πρὶν νὰ διορθωθεῖ ἡ προσθήκη. Ἐκτιμᾷ ὁ Ἅγιος Μάρκος ὅτι ἔπρεπε νὰ παραμείνουν σ' αὐτὴν τους τὴν ἔνσταση ἀμετακίνητοι, καὶ ἄς διαλυόταν ἀκόμη καὶ ἡ σύνοδος. Παρασύρθηκαν ὅμως ἀπὸ μερικοὺς δικούς τους, ποὺ εἶπαν ὅτι δὲν ἦταν σωστὸ νὰ ἀναχωρήσουν, πρὶν νὰ ποῦν κάτι καὶ γιὰ τὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἐκπορεύσεως. Καὶ ἔτσι δέχθηκαν τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν προσθήκη στὸ δόγμα, καὶ συγχρόνως τὴν μεταφορὰ τῆς συνόδου ἀπὸ τὴν Φερράρα στὴ Φλωρεντία.

Ὅταν ἄρχισαν ἐκεῖ οἱ συζητήσεις, οἱ Λατίνοι προσεκόμισαν χωρία, ποὺ ἄλλα μὲν ἦσαν ἀπὸ ἀπόκρυφα καὶ ἄγνωστα βιβλία καὶ ἄλλα

ἀπὸ νοθευμένα καὶ παραπονημένα. Μὲ αὐτὰ προσπαθοῦσαν νὰ στηρίξουν τὸ δόγμα τοῦ filioque.

Ἀνέλαβε πάλιν ὁ Ἅγιος Μάρκος ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων νὰ διατυπώσει τὴν θέση τους, καὶ μολονότι παρουσίασε ὀλοκάθαρα ὅτι τὰ κείμενα ποὺ ἐπικαλοῦνται δὲν εἶναι γνήσια, οἱ Λατίνοι δὲν ἐπέιθοντο καὶ ἔχανε ἀπλῶς τὸν καιρὸ του.

Παρουσίασε τελικὰ διὰ μακρῶν ἀπὸ γνήσια κείμενα, ἀγιογραφικὰ καὶ πατερικὰ, τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ μό-

νου τοῦ Πατρός. Ἀπὸ ὅλα προέκυπτε ὅτι τὸ καινοφανὲς δόγμα τῶν Λατίνων ἦταν ἀπαγορευμένο. Γι' αὐτὸ εἶπε ὅτι δὲν ἔχουν νόημα περισσότερες συζητήσεις καὶ ὅτι αὐτὸς ἢ θὰ ἀπέιχε ἀπὸ τῆς συνελύσεις ἢ θὰ σιωποῦσε.

Δυστυχῶς οἱ Ὁρθόδοξοι παρασύρθηκαν καὶ συνέχισαν τῆς συζητήσεις. Μιλοῦσαν μόνον οἱ Λατίνοι, ἀπόντος τοῦ Ἁγίου Μάρκου, καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους δὲν τολμοῦσε νὰ ἀντιπαραταχθεῖ. Αὐτὸ ἔγινε κατὰ σύστασιν τῶν ἀρχόντων, ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν οἱ ἔριδες καὶ οἱ προστριβές.

Ἔτσι οἱ Λατίνοι χωρὶς ἀντίπαλο ἐφανίσθησαν ὡς νικηταί.

5. Οἰκονομίες καὶ μεσότητες. Ἐκβιάζονται ἀκόμη καὶ μὲ τὴν πείναν οἱ Ὁρθόδοξοι. Ἄλλοι πείθονται μὲ ἀξιώματα καὶ μὲ χρήματα.

ΣΤΟ ΣΗΜΕΙΟ αὐτὸ ἄρχισαν νὰ διατυπώνονται οἱ ἀπόψεις γιὰ οἰκονομία καὶ συγκατάβαση· φανερώθηκε ὀλοκάθαρα ὁ λατινισμὸς, ἡ λατινοφροσύνη, μερικῶν Ὁρθοδόξων, ποὺ πρότειναν νὰ βρεθῆ μία διατύπωση ἀνάμεσα στὶς δύο διδασκαλίαι, συμβιβαστικὴ, ἐνδιάμεση. Αὐτὸ ποὺ ἀποφασίσθηκε ὅμως ἦταν ὀλοκληρωτικὴ συμφωνία πρὸς τὸ δόγμα τῶν Λατίνων καὶ ὁμολογία περὶ τοῦ ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν συμφωνία πέρασε πάλι ἀρκετὸς καιρὸς σὲ ἀπραξία. Οἱ Ὁρθόδοξοι ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν, διότι ἐκτὸς τῶν

ἄλλων ἄρχισαν ἀκόμη καὶ νὰ πεινοῦν. Δὲν τοὺς ἔδιναν πλέον τὴν συμφωνηθεῖσα οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, γιὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ ὑποκύψουν σὲ ὅλα:

«μηδενὶ μηδὲν δίδοναι τῶν συγκεκριμένων ἀναλωμάτων, ἵν' ἀναγκασθέντες ἐκ τούτου, κατὰ μικρὸν αὐτοῖς ὑποκύψωσι».

Ἐπραξαν τὰ πάντα οἱ ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων *«προδότηι τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας»*, ὥστε νὰ συνέλθει ἡ σύνοδος καὶ φανερὰ νὰ διακηρύξει τὸν λατινισμό, παρόντων τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ δεσπότη (Δημητρίου Παλαιολόγου).

Παρουσίασαν, ὅπως ἤθελαν, τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀγίων Πατέρων. Ἐφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἰσχυρίζονται ἀπροκάλυπτα ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι αἴτιος τοῦ Πνεύματος, πρᾶγμα ποὺ οὔτε στὰ κείμενα τῶν Λατίνων λέγεται φανερά. Δὲν διστάζει ὁ Ἅγιος Μάρκος νὰ πεί ὅτι αὐτὸ ἔγινε, διότι μερικοὶ Ὁρθόδοξοι ἐπώλησαν τὴν πίστη τους, γιὰ τὸς δόθηκαν ὡς ἀντάλλαγμα χρήματα καὶ ἀξιώματα, ὅπως ἄλλωστε ἀποδείχθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων: *«ἐπαγγελίαις λαμπραῖς ὑπαχθέντες καὶ δόμασι».*

Δυστυχῶς συνεργάσθηκε μὲ αὐτοὺς τοὺς προδότες καὶ ὁ πατριάρχης, γιὰ τὸν αὐτὸς ὁ ταλαίπωρος εἶχε ἤδη παρασυρθῆ καὶ γιὰ τὸ διψοῦσε νὰ ἐπιστρέψει στὴν Κωνσταντινούπολη, μολονὶ ὁδηγήθηκε ἐκεῖ στὸν θάνατο.

Ὁ Ἅγιος Μάρκος εἶχε ἤδη ἐτοιμάσει τὴν ἰδική του γνώμη, ὡς ἓνα εἶδος Ὁμολογίας, γιὰ τὸ αὐτὸ εἶχε ζητηθῆ ἀπὸ ὅλους. Ἡ Ὁμολογία αὐτὴ σώζεται καὶ θὰ τὴν παρουσιάσουμε ἐν καιρῷ.

Ὅταν λοιπὸν εἶδε ὅτι ἐκθύμως ὅλοι σπεύδουν πρὸς τὴν ἔνωση, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι ποὺ προηγουμένως τοῦ συμπαραστέκονταν, δὲν παρέδωσε τὴν γραπτὴν του γνώμη, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἐξερεθίσαι, ἀλλὰ προφορικῶς ἐδήλωσε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ συμφωνήσουν τὰ ρητὰ τῶν δυτικῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν πατέρων παρὰ μόνον κατὰ τὴν ἐξήγησιν ποὺ δίνει ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς, ὅτι δηλαδὴ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι αἴτιος τοῦ Πνεύματος. Ἐπὶ πλέον δὲν συγχωρεῖ τὴν προσθήκην τοῦ *filioque* στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, γιὰ τὸν δὲν ἔγινε καλῶς καὶ εὐλόγως.

6. Χωρισμὸς ἀπὸ τοὺς λατινόφρονες

σημαίνει ἔνωση μὲ τοὺς Ἁγίους Πατέρας.

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Μάρκου Εὐγενικοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι καθοδηγητικὸς καὶ γιὰ ὅσους σήμερα σπεύδουν νὰ ἔνωθουν μὲ τὸν Πάπα καὶ τοὺς Προτεστάντες, χωρὶς νὰ διορθωθουν οἱ πλάνες καὶ οἱ αἰρέσεις τους.

Λέγει λοιπόν, ὅτι ἀπὸ τότε χωρίσθηκε ἀπὸ αὐτοῦς, διέκοψε τὴν κοινωνία, τὸ μνημόσυνο θὰ λέγαμε σήμερα, εἶναι ὁ μόνος του, ὥστε νὰ εἶναι ἔνωμένος μὲ τοὺς Ἁγίους Πατέρες καὶ Διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ καθένας στὸ μέλλον νὰ κρίνει ἂν ὑποστήριζε τὴν Ὁρθοδοξία καὶ ἔχαιρε γιὰ τὰ ὑγιῆ δόγματα ἢ ἂν δέχθηκε τὴν ἔνωση μὲ διεστραμμένα δόγματα καὶ διδασκαλίες.

Παραθέτουμε τὸ κείμενο, ἐπὶ λέξει:

«Ἐντεῦθεν οἱ μὲν τὰ ἑαυτῶν ἔπραξαν καὶ πρὸς τὴν συνθήκην τοῦ ὄρου καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἐνώσεως ἔβλεψαν· ἐγὼ δὲ χωρισθεὶς αὐτῶν ἔκτοτε καὶ ἑμαυτῷ σχολάσας, ἵνα τοῖς ἁγίοις μου πατράσι καὶ διδασκάλοις διατελῶ συνημμένος, πᾶσι καταφανῆ ποιῶ τὴν ἑμαυτοῦ γνώμην διὰ τῆσδε μου τῆς γραφῆς, ὡς ἂν ἐξῆ τῶ βουλομένῳ δοκιμάζειν πότερον ὑγιέσι δόγμασι χαίρων ἢ διεστραμμένοις τισὶ τὴν γεγεννημένην ἔνωσιν οὐ παρεδεξάμην».

(*) Ἐφημερ. «**Ὁρθόδοξος Τύπος**», ἀριθ. 1691/1.6.2007, σελ. 1 καὶ 5. Εἰσαγ. καὶ ἐπιμέλ. ἡμετ.

(**) Βασίζεται στὸ ἔργο: **Ἐβελίνας Μίνεβα**, Τὸ Ὑμνογραφικὸ Ἔργο τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ, σελ. 44, ἐκδόσεις Κανάκη, Ἀθήνα 2004.

1. Ἔχει ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν L. Petit, μαζί μὲ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἁγίου Μάρκου στὸν τόμο 17 τῆς Patrologia Orientalis, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς τίτλο Documents Relatifs au Concile de Florence. II, *Oevres anticonciliaires de Marc d'Éphèse*, Brepols Turnhout/Belgique 1974, σελ. 443-449. Εἶναι καλύτερος ὁ τίτλος ποὺ παραδίδει ἄλλο χειρόγραφο σὲ σχέση μὲ τὸ περιεχόμενο καὶ αὐτὸν ἔπρεπε νὰ ἐπιλέξει ὁ ἐκδότης: «*Τοῦ ἀγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου, κῦρ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ἀπολογία περὶ τῆς ἔξω τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῶν θείων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ γνώμης αὐτῶν, ἐν Φλωρεντία γενομένης ἐνώσεως παραιτητικῆς*».
2. Βλ. PG 159, 1024-1093: «*Ἰωσήφ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Μεθώνης, Ἀπολογία εἰς τὸ γραμματίον κῦρ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, μητροπολίτου Ἐφέσου, ἐν ᾧ ἐκτίθεται τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, ἣν εἶχε περὶ τῆς ἐν Φλωρεντία ἁγίας ἱεραῖς συνόδου*».